

(/)

🏠 (/) > 2. Verdenskrig (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61>)

> Bøger (<https://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Russerne kommer

← [Forrige artikel \(https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/quislings-kuffert\)](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/quislings-kuffert)

Russerne kommer

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 962

Del artikel: **f** (<https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/russerne-kommer>) **t**

(<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på <https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/russerne-kommer>) **in**

(<https://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/russerne-kommer&title=>)

Tom Buk-Swienty

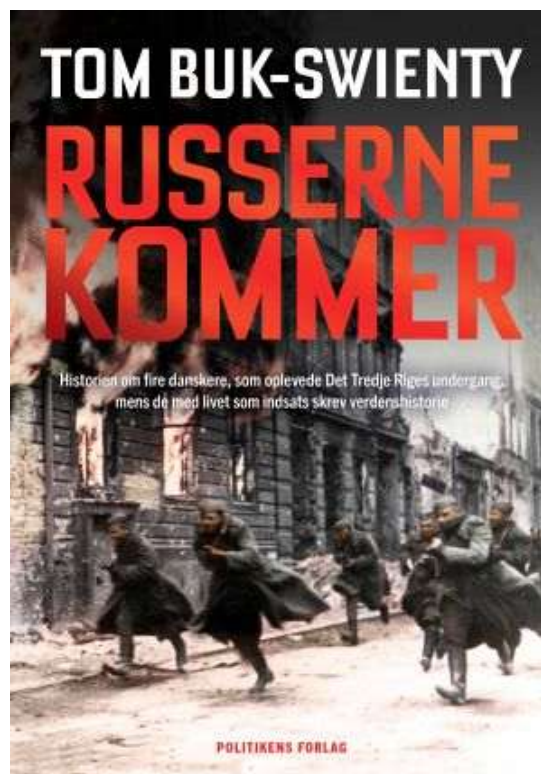
Russerne kommer

Politikens forlag. 528 sider, ill. 370 kr.

“For Det Tredje Rige er det fem minutter i dommedag”. Sådan hedder det i Tom Buk-Swientys afsluttende bind om Berlin: “Russerne kommer”. I en sproglig og faglig kraftpræstation uden sidestykke fuldender han historien om de fire danskere, der i begyndelsen af 1945 stod midt i “Dantes “Inferno”. Uden chance for at undslippe. De var indfanget i drama, druk, dødsdomme og depressioner. Forfatteren har haft en helt unik adgang til private arkiver. Uden betingelser. Som i forgængeren “Berlin brænder” indfanges læseren af forfatterens unikke, sproglige univers. Man må lige nå et kapitel til.

Af Erik Ingemann Sørensen

Flygtningebørn fotograferet i en opsamlingslejr. Hvem børnene er, vides ikke. Ej heller om de overlevede. Uanset hvad, så har øjnene set, hvad ingen børn skal se. Mange, der overlevede, har fortalt, at de stadig vågner med mareridt. Foto: HPN.

Læseren ved på forhånd, at det bliver en voldsom omgang at læse “Russerne kommer”. Og overraskes så. Det er den 23. januar 1945. I Admiralspalast. Berlin. Her dukker den 29-årige korrespondent for Berlingske Tidende, Paul Ernst Stemann – ‘Stem’ – op. Til en helt særlig koncert. Berlinerfilharmonikerne dirigeret af Wilhelm Furtwängler. Den oplevelse ville Stemann ikke lade sig slippe af hænde. Det bliver med Beethovens Egmont ouverture, Mozarts symfoni nr. 39 sluttende med Johannes Brahms Symfoni nr. 1 i C-DUR. (sidstnævnte kan høres her: https://youtu.be/51xDbdUFc8o?si=_AstsgmZnvUTtbAD).

At Berlin i januar 1945 var porten til dødsriget, konstaterer Stemann i samme øjeblik, han træder ud fra koncerten: “Mørket har sænket sig, temperaturerne er på vej ned mod tocifrede kuldegrader, og bylandskabets ydermure med deres gabende tomme huller, hvor der engang var vinduer og døre, ligner kæmpemæssige dødningehoveder, der hångriner ham op i ansigtet”. (s.24).

Velkommen til de dødes og døendes by.

Det var ikke så lidt af en modtagelse, Tom Buk-Swienty fik, da forgængereren til “Russerne kommer” udkom. Der var stort set ikke andet end roser tilovers. Men som altid kan man støde ind i de såkaldte “fejl jægere”. Den mest ivrige mindede mig om Toldkontrollør Knagsted i Gustav Wieds “Livsens

ondskab". Han samlede på kommaer.

Selvfølgelig vil vi gerne undgå fejl, når vi skriver. Men der sniger sig uvægerligt nogle ind. Men de heldige får dem rettet i næste oplag. Tom Buk-Swienty har inddraget rettelserne i de lange og uddybende noter i "Russerne kommer". Når en forfatter vælger den særlige skrivestil, der gør en bog let at læse, lægger vedkommende hovedet på blokken. Sådan er det nu engang. Men at stilen har ramt plet, det vidner til gengæld salgstillene om.

Avisen Social-Demokraten havde ligeledes deres korrespondent i Berlin – den 29-årige Arild Hvidtfeldt. Han havde valgt at bo i en privat lejlighed hos en Frau Fischer i bydelen Dalem. Eller rettere i resterne af en lejlighed. Den var i den grad så præget af de mange bombetogter, at den mest af alt kunne sammenlignes med en si. Men en si med kakkelovn. Kul og koks er der godt nok ikke noget af, man må klare sig med, hvad man finder. Så rigtig varme fik de ikke i lejligheden.

Noget bedre stod det til for Frederick Holck Colding – også 29 år gammel – der havde lejet en lejlighed i kvarteret Dalem. Han var i august 1944 blevet udsendt af Udenrigsministeriet. Han havde mere end rigeligt at se til. Han havde ansvaret for bilparken, der var ganske omfattende. Hertil kom så det konsulære arbejde, der hver eneste dag var en udfordring fyldt med grusomhed og smerte. Og hvad skulle han gøre? Alt havde kurs mod kaos. Også ham selv.

Der var dog ét lyspunkt midt i det hele. Transporterne mellem København og Berlin var beskyttet af de internationale regler for diplomatisk immunitet. Så der kom "gods" af en ganske særlig karakter. "ost, smør, pølse, bacon, sild, ansjoser, kaffe og snaps". (s.51). Pakker, der har gjort de udstationerede danskere til attraktivt selskab blandt de lokale i Berlin". (s.51).

Frederik Holck Colding var en flittig skribent, når det drejede sig om forældrene. I brevene hjem var der især én person, han kredsede om. "En smuk purung tysk adelskvinde, den 21-årige Rosemarie von der Groeben ... " (s.51). Hun bliver introduceret. Man fornemmer antydningen: "Zwei Herzen in Dreivierteltakt" (Robert Stolz). Og så er hun forholdsvis hurtigt ude af billedet igen. Hvorfor? Ingen forklaring. Ingen. Men det efterlader læseren med ind trykket af en rastløs sjæl – af unge rastløse sjæle.

Vores mand i Berlin

I 1936 var Otto Carl Mohr – (1883 - 1970) – blevet direktør i Udenrigsministeriet. Da Erik Scavenius i 1941 blev udenrigsminister, valgte man at sende Mohr til Berlin som chef. Man havde ikke en ambassadør der, men anvendte i stedet ordet gesandt. Mohr var, kort før Steensen ankom, rejst hjem til København. Om det reelt var ferie, han tog på, betvivlede Steensen-Leth. I hans optik mindede det lidt for meget om kræft i læben.

Det var denne yngre medarbejder, der nu skulle organisere arbejdet og tilsynet – blandt andet med delegationens omfattende bilpark, som der hurtigt skulle blive brug for. Men meget andet pressede sig voldsomt på. Mestendels ulykkelige danskere der havde mistet alt, da de måtte flygte fra de russiske tropper. Hjem, formue og pas. Borte. For altid. På samme tid kæmpede han for sit hjertebarn: indkvartering af de nødlidende.

Og så kom en ny følgesvend ind: Dødsangsten.

De konstante bombeangreb døgnet rundt. Man kunne ikke vide, om man var i live næste morgen. Og så havde Steensen-Leth forholdsvis tæt kontakt til nogle af de personer, der var involveret i attentatet på Adolf Hitler den 20. juli 1944. Hvis Gestapo eller SD fik fat i hans navn, hvad kunne han så forvente? Og hvem skulle beskytte ham?

Ingen kunne længere være i tvivl om, at Hitlers tusindårsrige stod for fald – og en nøgtern analyse pegede på, at Den Røde Hær ville erobre Berlin. Så Steensen-Leth havde i sensommeren 44 " ... anmodet Udenrigsministeriet om en ekstrabevilling, der kunne finansiere, at gesandtskabet hyrede en russiskkyndig medarbejder og indkøbte en skrivemaskine med kyrillisk alfabet... "

Anmodningen blev pure afvist skriver Buk-Swienty. Med en noget særegen begrundelse: det ville skidt ud i forhold til samarbejdskursen.

Ringens sluttes

Efter aldeles spændende fortællinger – ofte med udgangspunkt i personernes overlevelsesliv med adgang til vinkældre uden sidestykke – er de fire danskere parate til deres deltagelse i "Afdansningsbal Berlin" [Udtrykket stammer fra Georgi Machus' erindringer om slutspillet i Berlin]. Men for dem er det tilsyneladende ikke bare at redde sig selv. Det er om at gøre, hvad der overhovedet er muligt for at venner og kærester ikke efterlades i stikken. Det bliver til stribevis af mærkværdige scenarier, som jeg ikke skal komme ind på her. For russerne kom – og de tog for sig af retterne. "Uhr, Uhr." Og det isende: "Frau, Frau". Nu rullede bølger af voldtægter og drab ind over Det Tredje Rige med en bestialitet, man ikke skulle tro var mulig. Men det var den. Og mere til. Tom Buk-Swienty's beskrivelse af en voldtægt leveres nøgternt, men også stilfærdigt: De russiske soldater havde netop slæbt de kvinder de, havde fundet i kælderen, med sig. "Dr. Blumann sidder tilbage, hulkende, og med hovedet dybt begravet i hænderne. Nogle timer senere kommer kvinderne enkeltvis tilbage, alle er tavse og indesluttede. Også fru Blumann, som dog prøver at lade, som om hun har det fint. Hun trøster sin mand, der fortsat er opløst i gråd. "Der skete ikke noget", siger hun blidt til ham. "Jeg fik talt mig ud af situationen."

På et senere tidspunkt indrømmer dr. Blumann over for Hvidtfeldt, at hun senere havde fortalt ham, at hun selvfølgelig også var blevet voldtaget –

Af 14 russere.

Også den næste ring slutes: Den russiske

En russiske kampvogn af typen T-34 er stoppet op under kampene. Denne type kampvogn var på de flere områder de tyske overlegne. Og fabrikkerne masseproducerede dem døgnet rundt. Tyskerne derimod måtte ofte skaffe reservedele fra deres ødelagte reserver. Foto: HPN.

Knibtangen bliver til en cirkel

Joseph Stalin havde anbragt sine tre ypperste marskaller i spidsen for det endelige dødsstød mod de tyske "udyr": Zhukow, Konev og Rossokovski. Førstnævnte skulle angribe Berlin fra nordøst, Konev fra sydøst, medens Rossokovski skulle angribe centerdelen. Det skete med en voldsomhed og vildskab, det er svært at forestille sig.

Stalin ansporede de tre generaler til at konkurrere om først at nå frem til toppen af Rigsdagen i Berlin og dér plante den sovjetiske røde fane med hammer og segl. Den ultimative triumf.

Tom Buk-Swienty er her, der og alle vegne. Måned for måned, uge for uge – dag for dag. Han lader læseren fornemme/forstå, hvad der rør sig i de røde soldater: "Det er ikke ualmindeligt, at russiske regiment og bataljoner fører såkaldte hævnregnskaber. Et eksempel er en bataljon, som er trukket

frem mod Oder-floden og snart vil blive sendt mod Berlin, og som fører plakater med sig med tekster som: "Vi skal tage hævn for 775 af vores slægtninge, som er blevet dræbt af tyskerne, 909, som er blevet ført til Tyskland som slaver, vi skal hævne 478 nedbrændte og 303 ødelagte farme."

Nu er tiden så kommet til at rette dette akkumulerede had mod Det Tredje Riges hovedstad. Netop i disse formuleringer henter forfatteren materiale til russernes helligholdelse af de sejrsparader, der hvert år fejres med pomp og pragt på Den Røde Plads i Moskva. Med stolthed.

Men den endelige vej hertil var dem den mest blodige i Den Store Fædrelandskrig.

Men Stalin havde så sandelig flere strenge at spille på. Han måtte forhindre amerikanerne og englænderne i at nå frem til Berlin før russerne. Så han understregede iskoldt og roligt, at Berlin ikke var interessant for russerne. På samme tid har general Eisenhowers undersøgt, hvad det ville koste af dræbte amerikanere, hvis han gik målrettet efter at erobre byen: "Hundrede tusinde mand dræbte eller sårede, lyder det". (Side 165). "Hermed er sagen afgjort for Eisenhower. Glem det. Det er, mener han, en alt for høj pris i betragtning af at russerne hellere end gerne vil løse den opgave alene." (s.165). Den danske journalist, Jakob Kronika, fortæller også fra den døende by: Tom Buk-Swienty karakteriserer ham således: "Det gør ham til en ideel jagttager og en dygtig journalist. Kronika har øjnene med sig. Han registrerer og sanser og bruger en stor del af sin tid på at strejfe om i byen. Hvad han ser, noterer han i sin dagbog..." (s.169). Også her henter de andre inspiration.

Vi får historien om "De hvide busser" og deres utrolige indsats i krigens sidste dage. Og de sidehistorier de trækker med sig. Blandt andet Heinrich Himmlers desperate forsøg på at redde sit skind. Som en ud af mange. Herunder chefen for SD, Ernst Kaltenbrunner. Han frygtede virkelig at ende i galgen. Hvortil må siges: det var dér, han endte i oktober 1946.

Den engang så mægtige chef for Sikkerhedstjenesten eskorteres til retssalen under Nürnberg processen. Foto: HPN

Medens alt dette sker, gør de danske hovedpersoner sig klar til deres personlige Exodus.

På et tidspunkt bliver det hele – og der vidnes, fortæller Tom Buk-Swienty, ganske enkelt om det hele. Apokalypsen bliver næsten symbolsk for sindets tilstand blandt de danske opholdsramte. Hvem og hvad, det omfatter, skal ikke røbes her. Det vil tage hele spændingen ud af bogen. Så tæt på målet og så fratage læserne de frydefulde øjeblikke, hvor kabalen går op, er en uskik. Men. Suget mod afslutningen tiltager – og så pludselig: ved tæppefald er de fire hovedtaltale borte. Forsvundet. Hvorfor, hvordan og hvorhen - ingen antydninger.

Man sidder tilbage med fornemmelsen af at have oplevet et nybrud i historieformidling. Skabt på baggrund af ønsket om at ville give læserne den ultimative oplevelse – uden nogen form for tivolisering. På ønsket om at også fremtiden holder fast i historien.

Ingen kan vel være i tvivl om min begejstring for Tom Buk-Swienty's "Berlin brænder" og "Russerne kommer" er meget stor. Det er der flere grunde til. Siden Tom Buk-Swienty i 2008 udkom med "Slagtebænk Dybbøl", har jeg anmeldt de fleste af de bøger, han har skrevet. De har alle fået positive ord med på vejen – fordi de gjorde sig fortjent til det.

På denne måde har jeg haft mulighed for at oplevet forfatterens udvikling fra den noget forsigtige til den lidt mindre tøvende - den mere eksperimenterende. Men hele tiden med det ene ben fast i jorden. På det fagligt standpunkt. Denne faglige ydmyghed gør, at det ikke er svært at fæste lid til de scenarier, forfatteren stiller op

Han inddrager den nyeste teknik – AI – når billedmaterialerne forsøges nyskabt ved hjælp af farvelægning. Som tidligere nævnt er der fra visse kredse modstand mod ideen, som mange finder en form for historieforfalskning.

Noget tyder imidlertid på, at vi må affinde os med udviklingen. AI fungerer allerede som talende undertekster i tv-avisen samt i flere og flere programmer. (Interesserede kan læse lidt mere om problematikken her: <https://emergingcivilwar.com>).

Det tjener Buk-Swienty til ære, at han inddrager denne dimension i bogens fortællinger. Både som et informativt kildemateriale og som "lokkemad" til at komme videre med.

Bogens noteapparat er som vanligt ypperligt og særdeles informativt, hvilket også gør sig gældende for den omfattende litteraturliste.

Nu nærmer tiden sig, hvor læserne skal overveje at pege på "Årets historiske bog". For mig at se kan der ikke være den ringeste tvivl om, at tobindsværket om Berlin rækker voldsomt ud efter denne hæderspris.

Med fuld ret.

Se anmeldelsen af "Berlin brænder" her (</boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/berlin-braender>)

[Historie-online.dk, den 5. november 2025]

← **Forrige artikel** (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/quislings-kuffert>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

(<https://www.historie-online.dk/boger/danske-sydslesvigere-i-tysk-krigstjeneste-1939-45>)

(<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/de-var-os>) (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/operation-exodus>)